

PAPER DETAILS

TITLE: BIKARANÎNA ÎZAFEYÊ DI DEVOKÊN KURDÎYA KURMANCÎ DE (DEVOKÊN BAKUR, BASÛRÊ ROJHILAT Û BASÛRÊ ROJAVA)

AUTHORS: Mehmet YONAT

PAGES: 52-75

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1360939>

BIKARANÎNA ÎZAFEYÊ DI DEVOKÊN KURDÎYA KURMANCÎ DE (DEVOKÊN BAKUR, BAŞÛRÊ ROJHILAT û BAŞÛRÊ ROJAVA)
EZAFE CONSTRUCTION IN KURMANJI KURDISH (NORTHERN, SOUTH-WESTERN AND SOUTH-EASTERN DIALECTS)
KURMANCÎ KÛRTÇESİ AĞIZLARINDA İZAFENİN KULLANIMI (KUZEY, GÜNEY-BATI VE GÜNEY-DOĞU AĞIZLARI)

Mehmet YONAT*

Article Type: Research Article // Gotara Lêkolînî

Received // Hatîn: 23/10/2020

Accepted // Pejirandin: 17/11/2020

Published // Weşandin: 30.11.2020

Pages // Rûpel: 52-75

This work is licensed under the Creative Commons Attribution International License (CC BY 4.0).

<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Citation/Atîf: Yonat, Mehmet, (2020). Bikananîna Îzafeyê di Devokên Kurdîya Kurmancî de (Devokên Bakur, Başûrê Rojhilat û Başûrê Rojava), *Kurdiname*, no. 3, p. 52-75

Plagiarism/Întîhal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via ithenticate plagiarism website
//Ev gotar herî kêr ji aliyê 2 hakeman va hatiye nirxandin û di malpera întîhalê ithenticate ra hatiye derbaskirin.

Kurte

Axiverên devokên kurdîya kurmancî wexta bi hev re diaxivin eger aşîneyê devokên hevdu nebin pirî caran di hevîmkirinê de rastî pîrsgirêkan tên. Sebebê vê jî hin cudahiyên qadên leksîkî û rêzimanî yê wan devokan e. Yek qada bikananîna cuda ya rêzimanî bikananîna partîkela îzafeyê ye. Armanca vê xebatê nîşandana bikananînên cuda yê partîkela îzafeyê yê di sê devokên kurdîya kurmancî de ye. Bidestxistina varyasyonên diyalektîkî yê partîkela îzafeyê wê hem bikananînên cuda yê partîkela îzafeyê derxe meydana hem jî alîkarê hevîmkirina axiverên devokên curbicur be.

Ev xebat li ser devokên bakur, başûrê rojhilat û başûrê rojavayê hate kirin. Ji van devokan şeş axiver hatine hilbijartin ku ev axiver li gor temen; ciwan, navserê û kal û li gor zayend; jin û mêr hatine dabeşkirin. Amûreke pîvanê ya ku ji pêncî û pênc pîrsan pêkhatî ji van axiveran bi tirkî hatîye pîrsîn û bersivên wan bi kurdîya kurmancî hatîye standin. Dikare bê gotin ku zayenda partîkela îzafeyê di nav axiverên nîfşên nû de hêdî hêdî hesasiyeta xwe wînda dike û ber bi notrbûnekê ve diçe. Axiverên jin jî li gor axiverên mêr di navdêrên cotzayend de rêkheftina mê ji rêkheftina nêr zêdetir bi kar tînin.

Peyvên Kilîdî: Kurdîya kurmancî, îzafe, devok, diyar, nediyar, nîşander

* Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi Kürt Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, E-mail: mehmetyonat49@mail.com, Orcid: <http://orcid.org/0000-0001-8576-7486>

Özet

Kurmanci Kürtçesi ağızlarının konuşucuları karşılıklı konuştuklarında birbirlerinin ağızlarına aşına değillerse anlaşmada bazı problemlerle karşılaşmaktadırlar. Bunun sebebi ağızların bazı leksikal ve gramatik farklılıklara sahip olmasıdır. İzafe partikeli gramatik farklılıkların görüldüğü yerlerden bir tanesidir. Çalışmamızın amacı Kurmanci Kürtçesinin üç ağızında izafe partikelinin farklı kullanımlarını ortaya çıkarmaktır. İzafe partikelinin dialektel varyasyonlarının ortaya çıkarılması hem farklı kullanımların keşfi sonucunu doğuracak hem de farklı ağızların birbirlerini anlamasına yardımcı olacaktır.

Çalışmamız kuzey, güney-doğu ve güney-batı ağızları üzerine yapılmıştır. Genç, ortayaş ve yaşlı olmak üzere üç yaş grubu ve erkek ve kadın iki cinsiyet grubu şeklinde bir ayrımına tabi tutulan ve toplamda her ağız bölgesinde altı kişi olacak şekilde konuşucular çalışmamız için seçilmiştir. Elli beş sorudan oluşan ölçüm aracımız seçilen konuşuculara Türkçe sorulmuş ve cevapları Kurmanci Kürtçesiyle alınmıştır. İzafe partikelinin cinsiyete karşı hasasiyetinin genç nesiller arasında oratadan kalkmaya başladığı görülmektedir. Son olarak kadın konuşucuların erkek konuşuculara oranla çift cinsiyetli isimleri dişil olarak işaretleme eğiliminde olduğunu görmekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Kurmanci Kürtçesi, izafe, ağız, belirli, belirsiz, işaretleyici

Abstract

If the different accent speakers of Kurmanjî Kurdish do not familiar with each other's accents, they generally run into difficulties to understand each other. The reason for the lack of mutual intelligibility is the lexical and grammatical variation among dialects. This article aims to show the variations of ezafe particles in three different Kurdish Kurmanji dialects. Revealing the dialectical variation of ezafe particle both demonstrates the different usage of the particle and helps the Kurdish Kurmanji accent speakers to understand each other.

This study conducted on the northern, south-eastern, and south-western dialects. From each dialect six interviewers have been selected according to their age; young, middle age and old, and their sex; male and female. A measurement tool has been developed which consists of fifty-five questions. The questions have been asked to interviewers in Turkish and the responses taken in Kurdish. It could be said that step by step nouns lose gender agreement among young generations. Last but not least, the data which is obtained from the measurement tool shows us that the female speakers prefer female agreement in the double-gender nouns more than male speakers.

Key Words: Kurdish Kurmanji, ezafe, accent, definite, indefinite, demonstratives

Destpek

Avanîya îzafeyê taybetîyek e ji taybetîyên bingehîn yên kurdîya kurmancî. Di avanîya îzafeyê de navdêra eslî yanê raveber ravekerên curbicur distîne. Bi gelenperî cureyên ravekeran li pey navdêra eslî tîn û qîsmeke wan jî berîya navdêra eslî tîn. Raveker bi partîkela îzafeyê ve bi navdêra eslî ve tîn girêdan. Partîkela îzafeyê li hember zayend û hejmarê hesas e. Yanê, li gor zayenda navdêrê allamorfên cuda bi kar tînin. Loma jî mijara zayend û îzafeyê bi hev re di nav tîkiliyeke zexm de ne. Loma ji bo fêmkirina mijara îzafeyê ferz e ku behsa zayendê bê kirin.

Peyva “zayend”ê (gender) ji “gennus”a (cure, beş) latînî tê. Li gor Hockett, zayenda zimanan di encama senifandina maneyî, morfolojîk an jî fonolojîk ya navdêran de dertê meydanê. Zimanek dikare xwedîyê du an jî zêdetir senifên zayendan be. Hin navdêrên di nav grubeke zayendê de cih

girtine, dibin ku ji hêla bîyolojîk ve jî xwedî heman zayendê bin. Hin caran jî zayenda bîyolojîk li ser senifandina navdêran ne bibandor e (Corbett, 1991: 1). Loma jî di hin zimanên dunyayê de senifandina navdêran wek “zayend” a wan tê terîfkirin, lê di hin zimanên xwedîzayend de ji bo vê senifandinê terma “beşên navdêran” tê bikaranîn. Hin zimanên dunyayê tenê xwedî zayenda leksîkî ne û hinên din jî hem xwedî zayenda leksîkî hem jî ya rêzimanî ne. Mesela, tirkî xwedî zayenda leksîkî ye. Lewra navdêr ji hêla rêzimanî ve tu carî nasinifin. Lê hin navdêr hene ku di tirkî de ji maneya leksîkî ya wan navdêran zayenda wan ya bîyolojîk tê fêmkirin; wek, “inek” (çêlek), mê “boğa” (conege) nêr (Aksan, 2015: 87).

Wextê wek kategoriyeke navdêrî behsa zayendê tê kirin, tiştê tê qestkirin ne zayenda leksîkî lê zayenda rêzimanî ye. Di zayenda rêzimanî de, zayenda navdêran ne tenê ji maneya wan navdêran lê ji forma wan ya rêzimanî jî tê fêmkirin. Mesela, di Almanî de wextê navdêrekê di nav kategoriya navdêrên nêr de be partîkela “der”, wextê di nav kategoriya navdêrên mê de be partîkela “die” û wextê di nav kategoriya navdêrên notr de be partîkela “das” digire. Dîsa, li gor Corbett û gelek nivîskarên din wek (Ortmann, 1988: 62) tiştê ku zimanên xwedî zayenda rêzimanî dîyar dikin rêkkeftina (agreement) navdêran ya bi hêmanên din yê hevok an frazan re ye (Haig, 2000: 2). Yanê, rêkkeftin taybetmenîya nîşaneya herî giring ya zayenda rêzimanî ya di zimanan de ye.

Hebûna zayendê di zimanekî de ji bo axiverên wî zimanî hêsanîyan çê dike. Mesela, zayend wê îmkane dide ziman ku navdêrên wek hev tînin nivîsîn lê maneyên wan cuda ne, ji hev cuda bibin (Akin, 2005: 2). Mesela di kurmançî de peyva “mal”ê eger di maneya “cihê ku meriv lê dijî” de bê bikaranîn wek mê tê nîşankirin (mala min), lê eger di maneya “xwedîbûna tiştêkî” de bê bikaranîn wê demê jî nêr tê îşaretkirin (malê dunyayê).

Di kurdîya kurmançî de zayenda rêzimanî heye. Xebatên li ser zayenda di kurmançî de hatî kirin heta Jardîn diçe (Akın, 2005: 3). Xebateke din a bîngehîn ya li ser zayenda di kurmançî de hatiye kirin xebata Bedir Han û Lescot (2005) e. Piştî van xebatan di pirtûkên rêzimana kurmançî de tenê ji hêla rêkkeftinê ve li ser zayenda kurmançî nivîskar sekinîne. Di ferhengên kurmançî de jî gelek giringî ji bo mijara zayendê nehatiye dayîn û di gelek ferhengên kurmançî de zayenda navdêran li ber wan nehatiye nivîsîn; wek Ferhenga Îzolî (1991) û ya Torî (1999) (Akın, 2005: 3). Heta destpêka sedsala bîstan û yekî xebatên rêkûpêk, qasî em dizanin, li ser zayenda kurmançî nehatine kirin. Di destpêka sedsala bîst û yekan de Haig û Opengîn li ser vê mijarê bi awayekî zanistî kûr bûne.

Di kurdîya kurmançî de navdêr di bin du zayendan de tînin senifandin; yê nêr û yê mê. Eger navdêr di rewşa tewandî yan jî rewşa bangkirinê de; yan jî di nav îzafeyê de wek yekjimar neyêne bikaranîn, di derbarê zayenda navdêrên kurdîya kurmançî de tu agahî bi dest nakeve (Haig, 2000: 4). Yanê navdêr di wan rewşan de yan nêr yekjimar yan mê yekjimar yan jî pirjimar tîne îşaretkirin. Navdêr bi serê xwe û di rewşa rasterast de tu agahî di derbarê zayenda xwe de nadin. Eger em bikaranîna paşgirên zayendê û pirjimarîyê yê kurmançî di nav tabloyekê de bidin wê wiha be (Tan, 2015; Bedir Han û Lescot, 2004; Taş, 2013; Ekîncî, 2007; Adak, Aydin û yê din, 2016; Samûr, 2012; Komxebata Kurmançîyê, 2019);

Tablo 1: Di Kurdîya Kurmançî de Paşgirên Zayend û Hejmarê

	Rewşa Tewandî		Rewşa Bangkirinê	Avanîya Îzafeyê		Nîşander	
	Dîyar	Nedîyar		Dîyar	Nedîyar	Nêz	Dûr
Nêr	-î	-ekî	-o	-ê	-ek-î / -ek-ê ¹	vî	wî
Mê	-ê	-ekê	-ê	-a	-ek-e / -ek-a ²	vê	Wê
Pirjimar	-an	-inan / hin ...an	-ino	-ên	-in-e / in-ên ³ / hin ...ên		

Her wekî tê zanîn kurdîya kurmancî xwedî gelek devokan e û bikaranîna paşgîrên zayend û hejmarê li gor devokan diguherin. Loma jî di vê xebatê de, em ê li ser paşgîrên îzafeyê di devokên bakur, başûrê rojhilat û başûrê rojavayê de bisekinin.⁴ Ev devokên hatîye hîlbijartin di nav xwe de jî xwedîyê bikaranîneke homojen nînin. Eger her devok bi hemû varyasyonên xwe ve di nav vê xebatê de cih bigirtina wê xebat gelek berfireh bûya. Loma jî hem hemû devok nehatine hîlbijartin hem jî ji devokên hîlbijartî tenê cihek û hin kes ji wê mintiqê hatine neqandin. Divê di serî de behsa girseya axiverên ji bo vê analîzê hatîye hîlbijartin bê kirin. Paşê jî divê di derbarê amûra pîvana îzafeyê de agahî bê dayîn ku ev amûr ji hêla nivîskarê ve gotarê ve hatîye pêşxistin.

Ev xebat wextê tetbîqî qadê bû, hin pirsgerê hatin meydanê. Lewra kurmancî di nav gurehîneke gelek lez de (asîmîlasyon) ye û hemû nîşên axiverên vî zimanî wek hev naaxivin. Di vê guherînê de duzimanî jî xwedî bandoreke gelek mezin e. Her wekî Öpengin dibêje “mirov dikare dîyar bike ku cimaeta zimanî ya kurdîyê xwedanê qerekerê duzimanîya civakî ye, bi kurdî û bi tirkî” (Öpengin, 2011: 37). Bi taybetî wextê mijar mijareke hesas wek rêkheftina zayendî û hejmarî be, wê demê gelek bikaranînen cuda di navbera nîşan de derdikevin holê. Loma jî, wextê ev pirsên amûra pîvanê ji axiveran hate pirsîn ji sê jenerasyonan pirs hatin kirin; yên ciwan, yên navsere û yên kal. Dîsa mijara zayendê li hember zayenda bîyolojîk ya axiveran hesas e û di kurmancî de jî kesê ku refere lê tê kirin ji bo mijara zayendê giring e, axiver ne tenê ji hêla emr ve lê ji hêla zayenda bîyolojîk ve jî wek jin û mêr hatin senifandin. Di encamê de li her heremê ji şeş kesan ev pirs hatin kirin; ciwan-mêr, ciwan-jin, navsere-mêr, navsere-jin, kal-mêr û kal-jin.

Di bikaranîna paşgîra îzafeyê de navdêr pêşîyê ji hêla fonksîyonên xwe yên rêzimanî ve hatine dabeşkirin. Ev kişandin di bin sê beşan de ne; dîyar, nedîyar û nîşander. Paşê navdêr li gor

¹ Herçî her du awayên (ek-ê, ek-î) Komxebata Kurmancîyê ji bo nivîsînê rast bibîne jî, lê ji ber sedema têrbelavbûna awayê duyem (-ek-î) Komxebat bi piranî vî awayî tercîh dike (Komxebata Kurmancîyê, 2019: 134).

² Komxebata Kurmancîyê her du awayan jî ji bo nivîsînê rast dibîne. Lê Komxebata Kurmancîyê ji ber sedema li jorê diyarkirî, bi piranî awayê yekem (-ek-a) tercîh dike (Komxebata Kurmancîyê, 2019: 135)

³ Lê herçî tercîha vê Rêberê (Rêvera Rastnivîsînê) ye, awayê pêşîn e, ango awayê ku di nivîsîna kurmancîyê da, “n”ya nişana pirhejmarîyê li derveyî nahêle û îzafeya navdêrên her du zayendan yên pirhejmar ê nenasyar bi awayê “-(y)ên”ê dinivîse (Komxebata Kurmancîyê, 2019: 137)

⁴ Ev senifandin li gor senifandina devokên kurdîya kurmancî ya Haig û Öpengin (2014) hatîye kirin ku ev xebat bi nave “Regional Variation in Kurmanji: A Preliminary Classification of Dialects” (Di kurmancî de Varyasyona Heremî: Senifandineke Destpêkî ya Devokan) hatîye çapkirin.

zayend û hejmara xwe di bin sê beşan de hatine dabeşkirin; nêr, mê û pirjimar. Li pey vê dabeşkirinê navdêrên nêr û mê ji hêla maneya xwe ve jî hatine dabeşkirin; yên însan, yên neînsan, yên mervantîyê, yên necandar, yên qerzîrî (ev du beş in; yên ku peyveke kurmancî ji bo wê heye (wek “yağ”a (rûn) tirkî) û yên ku peyveke kurmancî ji bo wê tune (wek, “hemşire”ya Farisî). Li pey vê, navdêrên pirjimar wek yên tîn hejmartin û yên nayên hejmartin hatine dabeşkirin. Di dawîyê de navdêrên cot-zayend li listeyê hatine zêdekirin. Di encama vê senifandinê de amûreke pîvanê ya ji pêncî û pênc pirsan pêkhatî derket meydanê.⁵ Ev pirs bi tirkî ji axiveran hatîye pirsîn û bi kurdî cewabên wan hatine hildan.

Di vê xebatê de, em di serî de li ser paşgirên zayend û hejmarê yên îzafeyê û fonksîyonên van paşgiran sekinîn. Paşê em li ser bikaranîna îzafeyê di devokên hîlbijartî de sekinîn. Di encamê de jî bi gelenperî behsa destketîyan hatîye kirin.

1. Îzafe Di Kurdîya Kurmancî de

Îzafe termek e ku di zimannasîya Îranî de ji bo avaniya ravekê tê bikaranîn. Partîkela îzafeyê ku ji bo girêdana hêmanên raveker ji bo navdêra eslî ya avaniya îzafeyê tê bikaranîn. Ev partîkel di Kurdîya Kurmancî de li hember zayend û hejmarê hesas e. Ji bilî fonksîyona girêdanê ev partîkel di fonksîyona anaforîk de jî tê bikaranîn. Ev her du fonksîyon ew fonksîyon in ku heta niha tîn zanîn. Haig (2007; 2008; 2011) behsa fonksîyoneke din ya partîkela îzafeyê dike. Ev fonksîyona nû ya partîkela îzafeyê, bikaranîna îzafeyê ji çarçova morfolojîk ber bi çarçoveyeke sentaktîk berfireh dike. Di vê fonksîyonê de partîkela îzafeyê di hevokên navdêrî û yên lêkerî de îşaretî bikerê (hîn caran bireserê) dike. Di hevokên lêkerî de bi piranî maneya berdwamîyê û maneya perfektîyê dide. Ev fonksîyon di lîteratûrê de wek îzafeya berfirehbûyî (extended ezafe) hatîye îfadekirin. Em ê di vê xebatê de li ser îzafeya berfirehbûyî nesekinin. Tiştê ku di vê xebatê de em ê li ser bisekinin fonksîyonên partîkela îzafeyê yên girêdanê û anaforîk in.

1.1. Di Kurdîya Kurmancî de Avaniya Îzafeyê

Partîkela Îzafeyê ji bo tîkiliya di navbera navdêreke dîyar an jî yeke nedîyar û hemû raveker û her cure pêbestên wê navdêrê teqîrî tê bikaranîn. Ev partîkel tê dawîya navdêra dîyar an jî ya nedîyar û bi wê re yekûnekê çê dike. Li gor zayend û hejmara navdêrê ev partîkel diguhere (Bedîrhan û Lescot, 2005: 73; Tan: 2015: 56; Taş, 2013: 34; Samûr, 2012: 30). Yanê partîkela îzafeyê ji bo çêkirina ravekan tê bikaranîn. Di ravekan de navdêra eslî raveber e û partîkelên îzafeyê distîne. Wek,⁶

Mal-a	Sînem-ê
Raveber (N.E.) – partîkela Îzafeyê	Raveker (Navdêr)-tew.m.

⁵ Ev tablo wek pêvek di dawîya gotarê de hatîye dayîn.

⁶ Kurtenîşanên di vê gotarê de hatî bikaranîn wek pêvek di dawîya gotarê de hatîye dayîn.

Bi navdêra eslî qest ew bêje ye ku wexta ravek tê çêkirin, ji wê gruba bêjeyan bêjeya ku tê qestkirin e. Di mînaka me de wexta “mala Sînemê” tê gotin, tiştê tê qest kirin “Sînem” nîne lê “mal” e.

Her wekî li jor jî hate behskirin partîkela îzafeyê li gor zayend û hejmara navdêra eslî dibe ku di hin formên cuda de derkeve pêşberî me. Dîsa çawa navdêra eslî rewşa dîyar de dikare bê bikaranîn herwekî wê dikare di rewşa nedîyar de jî bê bikaranîn. Eger em partîkela îzafeyê li gor zayend, hejmar, dîyarî û nedîyarîyê di nav tabloyekê de bidin wê wiha be (Tan, 2015; Bedîr Han û Lescot, 2004; Taş, 2013; Ekîncî, 2007; Adak, Aydın û yê din, 2016; Samûr, 2012; Komxebata Kurmancîyê, 2019):

Tablo 2: Partîkelên Îzafeyê di Kurdîya Kurmancî de

Zayend û Hejmar	Dîyar	Nedîyar
Nêr	{-ê}	{-ek-î / -ek-ê}
Mê	{-a}	{-ek-e/ek-a}
Pirjimar	{-ên}	{-in-e / -in-ên}

Eger em ji bo her partîkelê mînakekê bidin wê mînakên me wiha bin;

(1)

keç-a	min
NE-îz.m.yekhejm..	1y.tew.

(2)

derî-yê	mal-ê
NE-îz.n.yekhejm.	Nvd.-tew.m.

(3)

keç-ên	min
NE-îz.pirhejm..	1y.tew.

(4)

keç-ek-e/a	min
NE-nedîy.yekhejm.-îz.m.	1y.tew.

(5)

deri-(y)ek-î/ê	mal-ê
NE-Nedîy.yekhejm.-îz.n.	navd.-tew.m.

(6)

keç-in-e/ên	Min
NE-Nedîy.pirhejm-îz.pirhejm.	1y.tew.

Di mînaka (1)î de paşgira dîyar ya mê {-a}; di (2)yan de paşgira dîyar ya nêr {-ê}; di (3)yan de paşgira dîyar ya pirjimar {-ên}; di (4)an de paşgira nedîyar ya mê {-e/a}; di (5)an de paşgira ne dîyar ya nêr {-î-ê} û di (6)an de paşgira nedîyar ya pirjimar {-e/ên} hatîye bikaranîn.

Di avanîya îzafeyê de, yanê di ravekê de hin hêman berîya navdêra eslî û hin jî pey navdêra eslî tên. Eger ev rêz bi formulasyonekê bê dayîn wê wiha be;

Dîyarker (Determiner) (D) Çendîker (Quantifier) (Ç) Rengdêrên Unvanan (R.U) **Navdêra Eslî (N.E.)** Çendîker (Quantifier) (Ç) Dîyarker (Determiner) (D) Faza Daçekî (Prepositional Phrase) (F.D) Faza Lêkerî (Verb Phrase), Temamker (Complement) (T) Rengdêr (adjective) (R) (Bûlbûl, 2017: 96-104).

Her wekî li jorê jî xuya dibe hêmanên berîya navdêra eslî tên; dîyarker, çendîker û rengdêr unvanê ne û yê pey navdêra eslî tên jî çendîker, dîyarker, frazên daçekî, frazên lêkerî, tamamkar û rengdêr in (Bûlbûl, 2017: 96-104).

1.2. Di Kurdîya Kurmancî de Fonksîyonên Partîkela Îzafeyê

Di Kurdîya Kurmancî de sê fonksîyonên partîkela îzafeyê hene. Ev fonksîyon fonksîyona girêdanê (adnominal linking), fonksîyona anaforîk (demonstrative/anaphoric) û fonksîyona zemanî (Tense Îzafe / Extended Îzafe) (Haig, 2011: 368-369).

1.2.1. Fonksîyona Girêdanê ya Partîkela Îzafeyê

Di vê fonksîyonê de partîkela îzafeyê hêmana ku pey navdêra eslî tê bi navdêra eslî ve girê dide. Wexta hêmana raveker bi navdêra eslî ve tê girêdan, partîkela îzafeyê jî hêla zayend û hejmara navdêra eslî ve allomorfên cuda hildide. Her wekî li jorê jî hatîye behskirin, îzafeya girêdanê çendîkeran, tamamkeran, rengdêran, frazên daçekî û lêkerî bi navdêra eslî ve girê dide. Wek;

yar -a	min	a	esmer	a	ji	Mûş-ê	a	ku duh hat
NE-îzf.m.	cîn.	îz.m	rengd.	îz.m.	daç.	navd.-tew.m.	îz.m.	Faza Lêkerî

Her wekî ji mînakê jî tê dîtin navdêra eslî "yar" cînavk, rengdêr, fraza daçekî û fraza lêkerî standîye û hemû jî bi partîkela îzafeyê ve hatine girêdan.

1.2.2. Fonksîyona Anaforîk

Di kurdîya kurmancî de bê ku navdêra eslî di nav ravekê de hebe, partîkela îzafeyê dikare di nav wê ravekê de bê bikaranîn. Di vê rewşê de partîkela îzafeyê peywira nîşandayîne hildigire. Yanê di fonksîyona anaforîk de partîkela îzafeyê di derveyê raveka ku aîdê wê ye, tê bikaranîn. Wek (Bedir Khan & Lescot 1986: 199);

Tu	kijan	hesp-î	di-bîn-î?
2y.rast.	Bêjeya Pirsê	navd-tew.n.	Pêş.DN-dîtin:KDN.-2y

Yê	Soro	/ yê	min	...
anaf.îz.n.	navd.	/anaf.îz.n.	1y.tew.	...

Di vê mînakê de “yê”ya berîya “Soro” hatîye û “yê”ya berîya “min” hatîye mînak in ji bo fonksîyona anaforîk ya îzafeyê. Lewra ev partîkel bê navdêra eslî hatine bikaranîn û navdêra eslî nîşan didin.

Fonksîyona girêdanê ya partîkela îzafeyê û fonksîyona anaforîk ya partîkela îzafeyê gelek nêzikê hevdu ne û hin caran dibe ku tevlihev bibin. Cudahîya di navbera wan de hin caran bi navberên kurt ve dikare derkeve meydanê. Mesela (Haig, 2011: 368-69);

(1)

Bira-yê	min	ê	mezin	e.
N.E.-îzf.Nêr	1YJ.TEW	îzf.Nêr	Rng.	Kopula.3YJ.

(2)

Bira-yê	min	(I)	ê	mezin	e.
NE – îzf.n.	1y.tew.	Navbera kurt	îz.anaf.n.	reng.	Kopula. 3y.

Di mînaka yekem de “birayê min ê mezin e” pêveber e û maneya “Birayê min mezin e” dide. Di mînaka duyem de pêveber “ê mezin e” ye. Biker “birayê min” e. Yanê maneya “Yê mezin birayê min e” di hevokê de heye. Ev mane bi navbera kurt a pey “min” û berîya “ê”yê ve hatîye dayîn.

1.2.3. Fonksîyona Îzafeya Berfirehbûyî (Nîşankera Demî) ya Partîkela Îzafeyê

Di beşa jorîn de behsa nêzîkbûna fonksîyona girêdanê û ya anaforîk hate kirin. Ev nêzîkbûn ji hêla Haig (2011) ve wek çavkanîya îzafeya berfirehbûyî tê nîşandan. Di vê fonksîyona partîkela îzafeyê de partîkela îzafeyê ji sînoren morfolojîyê derketîye û ber bi sînoren sentaksê berfireh bûye. Îzafeya berfirehbûyî di hin devokên Kurmancî de wek perçeyeke pêveberê tê bikaranîn. Pêveber dikare bibe pêvebereke navdêrî yan jî bibe pêvebereke lêkerî. Wek (Haig, 2011):

(1)

xuşk-a	min	ya	çû-î	sîk-ê
NE-îz.m.	1y.tew.	îzf.berf.m.	Çûn:KDB.-partîsîp	navd.-m.tew.

(2)

hal-ê	wî	ê	keftî	-ye
NE-îz.n.	3y.tew.n	îz.berf.	ketî-	-kopula. 3y.

Di hevoka (1)î de îzafeya berfirehbûyî refereyî bêjeya mê ya “xuşk”ê dike loma di forma “mê” de hatiye bikaranîn. Dîsa ev hevok ji bo îzafeya berfirehbûyî di pêveberên lêkerî de mînak e. Dîsa di mînaka ewil de maneya perfektîyê heye. Yanê “xwîşka min” berîya niha “çûye” “sîkê” û hêj jî li wir e. Di hevoka (2)yan de jî îzafeya berfirehbûyî refereyî bêjeya nêr ya “hal”î dike loma jî forma “nêr” hatiye bikaranîn. Ev hevok jî ji bo îzafeya berfirehbûyî di pêveberên navdêrî (di vir de pêvebera rengdêrî ye) de mînak e. Lewra hevok hevokerê navdêrî ye.

2. Bikaranîna Îzafeyê di Devokên Kurdîya Kurmancî de (Devokên Bakur, Başûrê Rojhilatê û Başûrê Rojavayê)

Di vê beşê de em ê li ser bikaranîna partîkela îzafeyê di devokên başûrê rojhilat başûrê rojava û bakur bisekinîn.

2.1. Devoka Başûrê Rojhilatê

Ji bo devoka başûrê rojhilatê bajarê Şirnexê bajaroka *Beytuşşebabê* gundê *Çemanê* hatiye hilbijartin. Pirsên hatine amadekirin ji bo axiverên vê mintiqê hate pirsîn. Di vê beşê de em ê li ser partîkela îzafeyê ya dîyar û nedîyar û nîşanderên vê devokê bisekinin.

2.1.1. Partîkela Îzafeyê ya Dîyar

Di vê devokê de partîkela îzafeyê ya dîyar bi cudahiyeke gelek kêr ve wek kurdîya kurmancî ya standart hatiye bikaranîn. Yanê navdêrên mî partîkela {-a}yê yên nêr partîkela {-ê}yê standine. Tenê navdêr wexta pirjimar hatine kişandin hin caran dengdara /n/yê ji partîkela pirjimarîyê ya {-ên}ê dikeve û ev partîkel yan wek {-ê} yan jî wek {-êd/êt}ê tê bikaranîn. Eger navdêra eslî yanê raveber ji ravekerê zêdetir raveker standibe û axiver partîkela îzafeyê bo van bi kar anîbe, dîsa wek kurmancîya standart partîkela îzafeyê li hember zayend û hejmarê hesasiyeta xwe diparêze. Mînak:

1. (Ş.K.Mêr)⁷

Ew	jinik-a	can	berxik-ên	me	yên	sipî	maç	di-ket-in
Cînv.Nîş.rast.	NE-îz.m.	Reng.	NE-îz.pirhejm.	1y.tew.	îz.pirhejm.	Reng.	Navd.	Pêş.DN-kirin:KDN-3y.

2. (Ş.NS.Mêr)

Em	ê	beran-ê	wî	di-kir-in
cinv.1p.rast.	îz.berf.	NE-îz.n.	cinv.3y.tew.	Pêş.DN-kirîn:KDN-1p.

3. (Ş.NS.Mêr)

Şivan-ê	gênç	wê	çêl	û	ga-(y)êt	wî	çêrîn-îtin
NE-îz.n.	reng.	cîn.m.tew.	NE	gih.	NE-îz.pirhejm.	cîn.3y.tew.	çêrîn:KDN-3y.

⁷ Kurtseyên ji bo herem, emir bi vî awayî ne: Ş.: Şirnex, M:Mûş, S: Semsûr; C: Ciwan, N.S.: Navsere, K: hal.

Di (1)î de partîkela {-a}yê ya pey “jinik”ê hatî partîkela îzafeyê ya mê; {-ên}a pey “berxik”ê hatî partîkela îzafeyê ya pirjimar û {-yên}a rengdêra “sipî” bi navdêra eslî ya “berxik”ê ve girê dide jî ji bo rêkkeftina hejmarî ya partîkela îzafeyê bi navdêra eslî re mînak e. Di (2)yan de {-ê}ya li pey “beran”î tê jî partîkela îzafeyê ya nêr re mînak e. Di (3)yan de jî partîkela {-(y)êt}ê wek partîkela pirjimar ya îzafeyê hatîye bikaranîn.

Navdêrên cotzayend ji hêla hemû axiveran ve wek nêr hatine bikaranîn. Lê cînavkên refereyê du zayendan dikin jî ji hêla axivera ciwan ya jin ve wek mê hatîye bikaranîn.

Mînak: (Ş.C.Jin)

Ez	ew-a	nisax	di-bînî-im
Cnv.1YJ.RST.	Rng.Nîş.-îzf.Mê	Rng.	Pêş.d.n.-dîtin:k.d.n.-1YJ

Her wekî ji vê mînakê jî diyar e rengdêra nîşanî ya “ew” herçiqas refereyê du zayenda jî bike ji hêla vê axiverê ve wek mê hatîye kişandin.

2.1.2. Partîkela Îzafeyê ya Nedîyar

Di vê devokê de partîkela îzafeyê ya nedîyar kêr zêde wek kurmancîya standart e. Lê hin axiver hin caran ji hêla rêkkeftina zayendê ve navdêrên mê jî wek nêr kişandine. Dîsa wexta navdêr nedîyar û pirjimar tê kişandin paşgira pirjimarîyê hin caran di şûna ku bibe {-ên} yan dibe {-ê} yan jî dibe {-êd}. Eger em bi mînakan vê rewşê bidin wê wiha be:

1. (Ş.NS.J)

Ez	bûk-ek-e	xwe	y	delal	i	di-bîn-im
cîn.1y.rast.	NE-nedîy.-îz.nedîy.m.	cîn.	îz. Notr	reng.	îz.berf.	pêş.DN-dîtinKDN-1y.

2. (Ş.NS.M)

Em	beran-ek-î	wî	di-kir-in
cîn.1p.rast.	NE.nedîy.-îz.n.	cîn.3y.n.tew.	pêş.DN-kirîn:KDN-3p.

3. (Ş.NS.J)

Ew	ê	l	meyteb-ê	arqadaş-ek-î	me	di-bîn-ît
cîn.3y.rast.	îz.berf.	pêş.daç.	navd.-tew.m.	NE.-Nedîy.-îz.n.	cîn.1p.tew.	pêş.DN-dîtin-KDN-3y.

4. (Ş.C.M.)

Ez	bûk-ek-î	xwe	ya	delal	di-bîn-im
cîn.1y.rast.	NE.-nedîy.-îz.n.	cîn.	îz.m.	reng.	pêş.DN-dîtin-KDN-1y.

5. (Ş.NS.M)

Zilam	dê	hinde	deyn-êd	xwe	det-in
navd.rast.	PDB	reng.nedîy.	NE.-îz.p.	cîn.	dayîn:KDN-3j.

6. (Ş.C.J)

Ez	bûk-ak-a	xwe	ya	delal	di-bîn-im
cîn.1y.rast.	NE.-nedîy-îzf.m.	cîn.	îz.m.	reng.	Pêş.DN-dîtin:KDN-1y

Di mînaka yekem de navdêra mê “bûk” paşgira nedîyarîyê {-ek-} û paşê jî paşgira nedîyar ya mê {-e}yê standîye. Di mînaka (2)yan de navdêra nêr “beran” paşgira nedîyarîyê {-ek-}ê û paşê jî paşgira nedîyar ya nêr {-î}î standîye. Di mînaka (5)an de jî navdêra “deyn” paşgira pirjimarîyê {-êd}ê standîye û ji bo wateya nedîyarîyê jî bêjeya “hinde”yê hatiye berîya navdêra eslî. Ji bilî guherîna paşgira pijimarîyê ji {-ên}ê bo {-êd}ê, ev her sê mînak wek kurmancîya standart e. Mînaka (3)yan ji bo navdêrên cotzayend mînak e. Navdêra “arqadaş” ku di kurmancî de “heval” e, navdêreke cotzayend e û wek nêr hatiye kişandin. Tiştê balkêş di vê derê de ew e ku ev bikaranîna nêr ji hêla axiverê jin ve hatiye bikaranîn. Ev jî nîşan dide ku nêrtîya gelenper di vê devokê de wek gelek devokên kurmancî gelek berbelav e.

Di mînaka (4)an de axiverê ciwan yê mêr navdêra mê “bûk”ê wek nêr kişandiye (-ekî nedîyar nêr e) lê wexta ravekera duyem (delal) li ravekê zêde kirîye dîsa vegeirîye rêkkeftina mê (ya). Dikare bê gotin îzafeya nedîyar li gor îzafeya dîyar li hember rêkkeftinê qelstir e. Lewra guherîn di partîkela îzafeyê ya dîyar de na ya nedîyar de pêk hat.

Wek dawî ji bo bikaranîna cuda ya mînaka (5)an ev dikare bê gotin ku ev axivera ciwan ya jin di şûna ku ji bo pagira nedîyar ya mê {-e}yê bi kar bîne {-a}yê bi kar anîye. Sebebê vê jî ew e ku dîya vê axiverê ji Cizîrê ye û Cizîrî vê formê bi kar tînin.

2.1.3. Nîşander

Di vê devokê de rengdêra nîşander bi navdêra eslî ya ravekê re di nav rêkkeftina zayendî û hejmarî de ye. Navdêrên mê bi rengdêrên nîşander yên “vê / wê” ve, yên mê bi nîşanderên “vî / wî” yan jî “vi / wi” ve û yên pirjimar jî bi “wa” ve tê nîşandan. Mînak;

1. (Ş.K.M)

Tu	vê	mih-a	mi	doş-î
cîn.2j.rast.	cîn.nîş.m.Nêz.tew.	NE.-îz.m.	cîn.1y.tew.	dotin:KDN-2y.

2. (Ş.K.M)

Ez	ewi	zava-yê	Mistefa	di-bînî-im
cnv.1y.rast.	cîn.nîş.n.Dûr.tew.	NE.îz.n.	navd.	Pêş.DN-dîtin:KDN-1y.

3. (Ş.K.M)

Şivan-ê	cihêl	wa	çêl	û	paz-a	i	çêrîn-it
NE.îz.n.	regd.	cîn.nîş.pirhejm.tew.	NE	gih.	NE.-îz.p	îzf.berf.	Çêrîn:KDN-3y.

4. (Ş.C.M)

Ez	wî	bûk-a	xwe	ya	nû	di-bîn-im
cîn.1y.rast.	cîn.nîş.Dûr.m.tew.	NE.-îz.m.	cîn.	îz.m.	reng.	Pêş.DN-dîtin:KDN-1y.

5. (Ş.C.M)

Hun	çîya-yê	he	yê	bilind	i	di-bîn-in?
cîn.2p.rast.	NE.-îz.n.	bêj.nîş.	îz.n.	reng.	îz.berf.	Pêş.DN-dîtin:KDN-p.

Di mînaka (1)î de nîşandera mê “vê”yê bi navdêra mê “mih”ê re ketîye nava rêkkeftinê. Di mînaka (2)yan de nîşandera “ewî”yê bi navdêra nêr ya “zava”yî re ketîye nava rêkkeftina zayendî. Di mînaka (3)yan de nîşandera pirjimar ya “wa” yê hatîye bikaranîn û bi navdêrên “çêl û paz”an re rêkkeftina pirjimarî çê kirîye. Axiverê ciwan yê kur di mînaka (4)an de dijî rêkkeftinê tevgerîyaye û rengdêra nîşander ya “wî”yê ji bo navdêra mê “bûk”ê bi kar anîye, lê ev axiver nadêrê xwe wek mê kêşandîye. Ev jî nîşan dide ku eger jîholêrabûneke rêkkeftina zayendî pêk bê nîşander berîya partîkela îzafeyê wê ji holê rabe. Wek dawî di mînaka pêncan de xuya dibe ku hin caran cihê ku rengdêrên nîşander yên me behskirî ji bo nîşandanê werine bikaranîn di şûna wan de bêjeya “he” dikare bê bikaranîn.

Eger em partîkela îzafeyê ya dîyar û nedîyar dîsa nîşanderên bi ravekan re tîn bikaranîn ji bo vê devokê di nav tabloyekê de bidin wê wiha be:

Tablo 3: Di Devoka Başûrê Rojhilatê de Bikaranîna Partîkela Îzafeyê û Nîşanderan

	Partîkela Îzafeyê ya Dîyar	Partîkela Îzafeyê ya Nedîyar	Nîşander
Nêr	{-ê}	(ek){-î}	vi / vî {-ê}
Mê	{-a}	(ek) {-e}	vê {-a}
Pirjimar	{-ê(n)} / {-ê(d)}	hin/hinde ... {-ê(n)}/{-ê(d)}	va(n) {-ê(n)}/{-ê(d)}

3.2. Devoka Bakur

Ji bo vê devokê Bajarê Mûşê, gundê *Zîyaretê* hate hilbijartin. Pirsên avaniya îzafeyê dipîvin li axiveran hate tetbîqkirin. Niha wê partîkela îzafeyê ya dîyar û nedîyar û nîşanderên avaniya îzafeyê nîşan didin bi rêzê ji bo vê devokê bê dayîn.

3.2.1. Partîkela Îzafeyê ya Dîyar

Partîkela îzafeyê di vê devokê de herî aşîkar di rewşa dîyar de rêkkeftina zayendî pêk tîne. Rêkkeftina zayendî wek kurdîya standart e lê di rêkkeftina hejmarî de pirî caran paşgira {-ên}ê

dengê xwe yê dawîyê /n/yê winda dike û dibe {-ê(n)}. Dîsa wexta raveber ji ravekerekê zêdetir raveker bigire hin caran partîkela îzafeyê ya ravekerên duyem nîşan didin hesasîyeta xwe ya zayendê winda dikin û dibine “y”. Mînak;

1. (Hemû axiver)

Ez	bûk-a	xwe	y	teze	di-bîn-im
cîn.1y.rast.	NE.-îz.m.	cîn.	îz.Notr	reng.	Pêş.DN-dîtin:KDN-1y.

2. (M.K.M)

Şivan-ê	ciwan	çêlek	û	conege-yê	jinik-ê	di-çêrîn-e
NE.îzf.n.	reng.	NE	gih.	NE-îz.pirhejm.	navd.-tew.m.	pêş.DN-çêrandin:KDN-3y.

3. (M.C.J)

Ew-a	ku	nexweş	e	di-bîn-im
cîn.nîş.-îz.m.	Temaker	reng.	Kopula.yekhejm.	Pêş.DN-dîtin:KDN-1y.

Di mînaka (1)î de partîkela îzafeyê {-a}yê navdêra mê “bûk”ê nîşan daye û ravekera duyem bi partîkela notrbûyî “y”yê ve nîşan daye. Di (2)yan de partîkela îzafeyê ya nêr {-ê} ji bo navdêra nêr “şivan” hatîye bikaranîn. Dîsa navdêra pirjimar ya “conege”yê partîkela îzafeyê ya {-ê(n)}ê standîye. Di vê devokê de piranî dengê /n/yê ji partîkela pirjimarîyê dikeve. Di (3)yan de axivera ciwan ji bo cînavka ku refereyî du zayenda dike partîkela mê {-a}yê bi kar anîye ku ev jî nîşan dide zayenda axiveran li ser rêkkeftina zayenda rêzimanî bandora xwe heye.

3.2.2. Partîkela Îzafeyê ya Nedîyar

Di vê devokê de partîkela îzafeyê ya nedîyar ji bilî axiverê kal yê mêr ji hêla hemû axiveran ve rekkeftina zayendî winda kirîye. Navdêr wexta di nav avanîya îzafeyê de wek nedîyar têne kişandin, di vê devokê de axiver, yan partîkela nêr ya {-î}yê ji bo her du zayendan bi kar anîne yan jî tenê paşgira nedîyarîyê {-ek-}ê bi kar anîne. Navdêr wexta nedîyar pijimar hatine kişandin navdêra eslî paşgira {-ê(n)}ê hildaye û berîya ravekê jî bêjeya “hinek” hatîye bikaranîn. Mînak:

1. (M.K.M)

Ez	bûk-ek-e	xwe	ya	rind	di-bîn-im
cîn.1y.rast.	NE.-nedîy.-îz.m.	cîn.	îz.m.	reng.	Pêş.DN-dîtin:KDN.-1y.

2. Hemû Axiver

Ew	zav-ek-î	ap-ê	te	di-bîn-e
cîn.3y.rast.	NE.-nedîy.-îz.n.	NE.-îz.n.	cîn.2y.tew.	Pêş.DN-dîtin:KDN-3y.

3. (M.K.J)

Jinik	telefon-ek	xirabe	di-kir-e
navd.rast.	NE.-nedîy.	reng.	PDN-kirîn:KDN-3y.

4. (M.NS.J), (M.C.M), (M.C.J)

Jinik	telefon-ek-î	xirabe	di-kir-e
navd.rast.	NE.-nedîy-îz.n.	reng.	PDN-kirîn:KDN-3y.

5. Hemû Axiver

Jinik	hinek	berx-ê	me	y	qerqaş	maç	dike
navd.rast.	BêjNedîy.	NE.-îz.Pirhejm.	cîn.1p.tew.	îz.Notr	reng.	Navd.(Lêk.)	PDN-kirin:KDN-3y.

6. (M.G.K.)

Ew	heval-ek-î	we	y	li	oqil-ê	da	di-bîn-e
cîn.3y.rast.	NE.-nedîy-îz.n.	cîn.2p.tew.	îz.Notr	Pêşdaç.	navd.-tew.m	Paşdaç.	PDN-dîtin:KDN-3y.

Di mînaka (1)î de navdêra mê “bûk” pêşîyê paşgira nedîyarîyê {-ek-}ê sitandîye paşê jî paşgira nedîyarîyê ya mê {-e}yê standîye ku ev wek kurdîya standart e. Ev bikaranîn ji hêla axiverê kal ve hatîye bikaranîn. Ji bilî wî tu kes vê formê bi kar neanîye. Di (2)yan de navdêra nêr “zava” partîkela nedîyarîyê {-î}yê satandîye ku ev jî wek kurdîya standart e. Yanê di navdêrên nêr de rêkheftina zayendî di partîkela îzafeyê ya nedîyar de heye. Di (3) û (4)an de navdêra mê “telefon” bi partîkela nedîyarîyê ya mê ve nehatîye kişandin. Bileqs ya bêyî partîkela nedîyarîyê tenê bi paşgira nedîyarîyê {-ek-}ê ve hatîye kişandin (3); yan jî bi parîtkela nêr ya nedîyar {-î}yê ve hatîye kişandin. Ev jî nîşan dide ku partîkela îzafeyê ya nedîyar notralîze bûye. Mînaka (5)an ji bo nedîyarîya pijimar mînak e. Di wê derê de navdêra raveber paşgira {-ê(n)}ê standîye û berîya ravekê bêjeya nedîyarîyê “hinek” hatîye bikaranîn. Wek dawî di (6)an de navdêra cotzayend “heval” ji hêla axivera ciwan ve jî wek nêr hatîye bikaranîn ku ev jî nîşan dide di kêşana nedîyarîyê de notralîzasyoneke berfireh çêbûye.

3.2.3. Nîşander

Di vê devokê de wek partîkela îzafeyê ya nedîyar di nîşanderan de jî hesesîyeta zayendê ji holê rabûye. Tenê axiverê kal li hember zayendê hesas tevgerîyaye. Nîşander di nîşandera nêr “wî/vî” de standardîze bûye. Navdêrên cotzayend jî her wekî hemû navdêran nîşandera nêr ve hatine nîşandan. Mînak:

1. Hemû Axiver

Em	wî	beran-ê	wî	di-kir-in
cîn.1p.rast.	cîn.nîş.3y.Dûr.tew.n.	NE-îz.n.	cîn.3y.tew.n.	PDN.-kirîn:KDN-pirhejm.

2. (M.K.M)

Tu	vê	mi-ya	min	di-doş-î
cîn.2y.rast.	cîn.nîş.3y.Nêz.tew.m.	NE.îz.m.	cîn.1y.tew.	PDN-dotin:KDN-2y.

3. Ji bilî (M.K.M) Hemû axiver

Tu	vî	mi-ya	mi	di-doş-î
----	----	-------	----	----------

cîn.2y.rast.	cîn.nîş.3y.Nêz.tew.n	NE.-îz.m	cîn.1y.tew.	PDN-dotin:KDN-2y.
--------------	----------------------	----------	-------------	-------------------

4. Ji bilî (M.N.J) hemû axiver

Ez	wî	nexweş-ê	halsiz	di-bîn-im
cîn.1y.rast.	cîn.nîş.3y.Dûr.tew.n.	NE.-îz.n.	reng.	PDN-dîtin:KDN-2y.

Di mînaka (1)î de navdêra nêr “beran” nîşandera nêr “wî”yê standîye. Di (2)yan de mînaka axiverê kal heye ku navdêra mê “mî” bi nîşandera mê ve hatîye nîşanan. Di (3)yan de ji bilî axiverê kal hemû axiverên din ji bo navdêra mê “mî”yê nîşandera nêr “vî”yê bi kar anîne. di çaran de jî rengdêra “nexweş” ku di fonksiyona navdêrê de hatîye bikaranîn bi nîşandera nêr “wî” ve hatîye nîşandan.

Di devoka bakur de partîkelên îzafeyê yên dîyar û nedîyar û nîşander bi vî awayî ne.

Tablo 4: Di Devoka Bakur de Bikaranîna Partîkela Îzafeyê û Nîşanderan

	Partîkela Îzafeyê ya Dîyar	Partîkela Îzafeyê ya Nedîyar	Nîşander
Nêr	{-ê}	{-ekî}	vî{-ê}
Mê	{-a}	{-ekî}	vî ...{-a}
Pirjimar	{-ê(n)}	hinek ...{-a(n)}	van{-ê(n)}

3.3. Devoka Başûrê Rojavayê

Ji bo vê devokê ji navenda bajarê Semsûrê axiver hatin hîlbijartin. Ji axiveran re pirsên berê hatî amadekirin hate pirsîn ku li jorê behs lê hatibû kirin.

3.3.1. Partîkela Îzafeyê ya Dîyar

Di vê devokê de ji bo partîkela îzafeyê ya dîyar sistemeke cuda heye ku heta niha di lîteraturê de behsa wê nehatîye kirin. Her wekî di teza doktorayê ya Yonat (2019) de jî cara ewil behsa wê hatîye kirin di devokeke kurdîya kurmançî de ku li Qafqasyayê tê xebardana, navdêrên pirjimar jî ji hêla senifa xwe ya zayendî ve li gor însanbûn û neînsanbûnê kategorîze dibin. Yanê bi gelennperî navdêrên însanan û yên neînsanan wexta di nav ravekê de bi awayekî pirjimar têne kişandin paşgîrên cuda distînin. Rewşeke wek vê di vê devokê de di partîkela îzafeyê ya yekjimar de heye. Di vê devokê de navdêr wexta partîkela îzafeyê ya dîyar distînin di navdêrên însanan de marûzê cudahîyekê nabin lê wexta navdêra raveberê neînsan be wê gavê li hember zayendê hesas dibin. Navdêrên însanan yên nêr û yên mê partîkela îzafeyê ya dîyar {-ê}yê distînin. Ji bo navdêrên ne însanan eger navdêr nêr be paşgîra {-î}yê û eger navdêr mê be paşgîra {-ê}yê distînin. Navdêrên pirjimar jî parîtikela îzafeyê ya dîyar {-ê(n)}ê distînin lê pirî caran dengê /n/yê ya dawî dikeve. Bi vî awayî em dikarin mînakên pêşkeş bikin:

1. Ji bilî (A.C.J) hemû Axiver.

Ez	bûk-ê	xwe	y	nû	di-bîn-im
cîn. 1y.rast.	NE.-îz.Notr	cîn.	îzfû.Notr	reng.	PDN-dîtin:KDN-1y.

2. Hemû Axiver

Ew	î	zava-yê	mi	di-wn-e
cîn. 3y.rast.	îz.berf.	NE.-îz.Notr	cîn. 1y.tew.	PDN-dîtin:KDN-3y.

3. Hemû Axiver

Jink-ê	rindik	berxik-ê	me	y	gewr	paç	di-k-e
NE.-îz.Notr	reng.	NE.-îz.Notr	cîn. 1y.tew.	îz.Notr	reng.	navd.(Lêk.)	PDN-kirin:KDN-3y

4. Hemû Axiver

Em	beran-î	wî	hil-di-gr-ine
cîn. 1p.rast.	NE.-îz.n.(Neînsan)	cîn. 3y.n.tew.	Pêşgir-PDN-girtin:KDN-pirhejm.

5. Hemû Axiver

Ez	çîya-yî	bilind	di-wn-ime
cîn. 1y.rast.	NE.-îz.n.(Neînsan)	reng.	PDN-dîtin:KDN-1y.

6. Hemû Axiver

Tî	mîy-ê	mi	di-doş-î
cîn. 2y.rast..îz.berf.	NE.-îz.Notr	cîn. 1y.tew.	PDN-dotin:KDN-2y.

Di (1)î de navdêra mê “bûk” di (2)yan de navdêra nêr “zava” partîkela îzafeyê ya dîyar {-ê}yê standine ku ji bo navdêrên însanan tê bikaranîn. Di (3)yan de navdêra “berxik” wek pirjimar hatiye kişandin û paşgira pirjimarîyê ya {-ê(n)}ê hildaye ku dengê /n/yê ya dawîya vê paşgirê de ketiye. Di (4)an de navdêra nêr ya neînsan “beran” û di (5)an de jî ya “çîya” partîkela îzafeyê ya {-î}yê standiye ku ev di vê devokê de taybetîya herî balkêş e. Her wekî di şeşan de jî xuya dibe navdêra mê ya neînsan “mî” paşgira {-ê}yê standiye ku ev ji yên navdêrên neînsan yên nêr {-î}yê cudatir e.

3.3.2. Partîkela Îzafeyê ya Nedîyar

Partîkela îzafeyê ya nedîyar di vê devokê de {-î} ye û berîya vê partîlê jî paşgira {-î(ê)k-} ya nedîyarîyê tê bikaranîn. Di navbera navdêrên nêr û mê de ferq tune. Wexta navdêr pirjimar tê kişandin jî paşgira nedîyarîyê ya {-in}ê tê bikaranîn. Bi vî awayî:

1. Hemû Axiver

Ew	zava-k-î	ap-ê	te	di-wn-e
cîn. 3y.rast.	NE.-nedîy.-îz.Notr	NE.-îz.Notr	cîn. 2y.tew.	PDN-dîtin:KDN-3y.

2. Hemû axiver

Wun	çîya-k-î	bilind	di-wn-ine	mi?
-----	----------	--------	-----------	-----

cîn.2p.rast.	NE.-nedîy.-îz.Notr	reng.	PDN-dîtin:KDN-pirhejm.	Bêja pirsê ya ji Tirkî hatî standin
--------------	--------------------	-------	------------------------	-------------------------------------

3. Ji bilî (A.K.J) Hemû Axiver

Tî	y	mi-k-î	min	di-doş-e
cîn.2y.rast.	îz.berf.	NE.-nedîy.-îz.Notr	cîn.1y.tew.	PDN-dotin:KDN-2y.

4. Ji bilî (A.K.J) Hemû Axiver

Tu	mi-k	min	di-doş-e
cîn.2y.rast.	NE.-nedîy.	cîn.1y.tew.	PDN-dotin:KDN-2y.

5. Hemû Axiver

Jinik	berxik-in	me	yê	gewr	paç	di-k-e
navd.rast.	NE.-nedîy.pirhejm.	cîn.1p.tew.	îzf.pir hej.	reng.	navd.(lêk.)	PDN-kirin:KDN-3p.

Di (1) û (2)yan de navdêrên “zava” û “çîya” pêşîyê paşgira nedîyarîyê {-k-}yê standine û paşê jî parîtkela nedîyarîyê {-î}yê ve hatine kişandin. Sebeba ku çima du mînakên nêr hatî dayîn ew e ku ji van navdêran yek navdêrên însanan e û ya din navdêrên neînsanan e. Her wekî me li jor jî behs kir parîtkela îzafeyê ya dîyar li hember navdêrên nêr yên însan û nensanan hesas e. Lê parîtkela îzafeyê ya nedîyar xwedîyê vê hesasîyetê nîne. Di (3) û (4)an de navdêra mê “mî” di ya ewil de hem paşgira nedîyarîyê hem jî parîtkela îzafeyê ya nedîyar standîye. Lê di ya (4)an de tenê paşgira nedîyarîyê {-k} hatîye bikaranîn. Di (5)an de navdêra “berxik” bi awayeke pirjimar hatîye kişandin û tenê paşgira nedîyarîyê {-in}ê standîye. Di kurmancîya standart de parîtkela îzafeyê ya nedîyarîyê {-e} jî li vê derê zêde dibe. Lê di vê devokê de ev tune.

3.3.3. Nîşander

Di nîşanderan de di vê devokê de bikaranîneke weka kurdîya standart heye. Ravekên navdêra wan ya eslî nêr e nîşanderên “vî/wî” yên mê nîşanderên “vê/wê” û yên pirjimar jî nîşanderên “va(n)/wa(n)” bi kar tînin. Mînak:

1. Ji bilî (A.NS.M) Hemû Axiver

Ez	vê	bûk-ê	xwe	y	nî	hez	na-k-ime
cîn.1y.rast.	cîn.nîş.Nêz.m.	NE-îz.Notr.	cîn.	îz.Notr	reng.	navd.(lêk.)	PDNN.-kirin:KDN-1y.

2. Hemû Axiver

Tî	y	vê	mih-ê	min	di-doş-î
cîn.2y.rast.	îz.berf.	cîn.nîş.Nêz.m.	NE.-îz.Notr	cîn.1y.tew.	PDN-dotin:KDN-2y.

3. Hemû Axiver

Em	î	wî	beran-î	te	hil-di-gir-ine
cîn.1p.RST	îzf.berf.	cîn.nîş.Dûr.n.	NE.-îz.n.(Neîsnan)	cîn.2y.tew.	Pêşgir.-PDN-giritin:KDN-pirhejm.

4. (A.K.J), (A.K.M)

Ew	jin-a	wa	berxik-ê	me	paç	di-k-e
cîn.nîş.rast.	navd.-Clitika Nîş.	cîn.nîş.Dûr.pirhej	NE.-îz.pirhejm.	cîn.1p.tew.	navd.(lêk.)	PDN.-kirin:KDN-3y.

Di (1) û (2)yan de navdêrên mê yên “bûk” û “mî” bi nîşandera mê “vê”yê ve hatine nîşandan. Di (3)yan de navdêra nêr ya “beran” bi nîşandera nêr ya “wî”yê ve hatîye nîşandan. Ev navdêra nêr her çiqas navdêreke neînsanan be jî tu guherîn di nîşanderê de çenebûye. Di çaran de jî navdêra “berxik” ya pirjimar hatî kişandin jî bi nîşandera pirjimar ya “wa” ve hatîye nîşandan.

Eger partîkela îzafeyê ya dîyar û ya nedîyar dîsa nîşanderên vê devokê di nava tabloyekê de bê dayîn wê wiha be:

Tablo 5: Di Devoka Bakur de Parîtkela Îzafeyê ya Dîyar û Nedîyar û Nîşander

	Partîkela Îzafeyê ya Dîyar		Partîkela Îzafeyê ya Nedîyar	Nîşander	
	Navdêrên Însanan	Ne navdêrên Însanan		Navdêrên Însanan	Ne Navdêrên Însanan
Nêr	{-ê}	{-î}	{-(i/ê)k}-{î}	vî ... {-ê}	vî ... {-î}
Mê	{-ê}	{-ê}	{-(i/ê)k}-{î}	vê ... {-ê}	vê ... {-ê}
Pirjimar	{-ê(n)}		{-in}	va(n) ... {-ê(n)}	

NIRXANDIN Î ENCAM

Îzafe taybetîyeke bingehîn ya rêzimana kurdîya kurmancî ye ku li hember zayend û hejmarê hesas e. Kurdîya kurmancî wek hemû zimanên xwedîyê gelek devokan e. Bikaranîna îzafeyê li gor devokan pirî caran diguhere. Di vê xebatê de em li ser sê devokên kurdîya kurmancî sekinîn ku di van devokan de îzafe hem ji hêla fonolojîk ve hem jî ji hêla fonksiyonên xwe ve cudahiyan nîşan da. Ji hêla fonolojîk ve bi piranî paşgira îzafeyê ya pirjimar {-ên} dengê xwe yê dawî /n/yê pirî caran hunda kirîye. Di devoka başûrê rojhilat de ev deng bi dengê /t/ yan jî /d/yê ve guherîye. Ji hêla fonksiyonî ve jî di devoka başûrê rojavayê de em rastê bikaranîneke cuda tên ku heta niha kes behsa vê bikaranîne nekiribû. Ev bikaranîn bi vî awayî ye ku artîkela îzafeyê ya dîyar ne li gor nêrtî û mêtîyê lê li gor însanbûn û neînsanbûnê pêşî dikeve nava du beşan û navdêran însanan li hember zayendê hesas nînin lê navdêrên ne însan li gor nêrtî û mêtîyê diguherin.

Em dikarin bibêjin ku jîholêrabûna hesasiyeta zayendê di avaniya îzafeyê de jî di nav encamên vê xebatê de ye. Di devoka bakur de partîkela îzafeyê ya nedîyar û nîşanderên berîya îzafeyê tên di nêrtîyê de notr bûne. Dîsa, di devoka başûrê rojavayê de partîkela îzafeyê ya nedîyar hesasiyeta xwe ya li hember zayendê wînd kirîye.

Wek dawî em dikarin behsa guherîna bikaranîna partîkela îzafeyê ya di navbera nîşan de bikin. Nîşên nû lewra kurdîya kurmancî zêde bi kar nayînin û ji ber ku pirî endamên nîşên nû

duzimanî ne, loma jî li hember cudahîya zayendê hesasîyeta xwe roj bi roj winda dikin. Di her sê devokan de jî nîfşên ciwan li gor nîfşên mezin li hember zayenda navdêran kêmtir hesasîyet nîşan dane. Aşîkar e ku eger ev rewş bi vê awayî dewam bike wê bibe sebebê notralîzebûna zayendê, yanê jîholêrabûna hesasîyeta zayenda rêzimanî ya di zimanê kurdî de.

ÇAVKANÎ

- Adak, A. Aydın. T. Ergün. Z. û Bülbül. M. (2016). *Fêrkera Kurdî (Asta Destpêkê)*. Mardin: Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları.
- Akin, S. (2005). Têkçûna Zayendê di Zaravayê Kurmancî de. Di nav *Gotarên Konferansa li ser Zimanê Kurdî*. İstanbul: Weşanên Enstituya Kurdî ya Stenbolê.
- Aksan, D. (2015). *Her Yöniyle Dil (Ana çizgileriyle Dilbilim) II Cilt*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bedir Han, C. & Lescot, R. (2004). *Kürtçe Gramer*. İstanbul: Avesta Yayınları.
- Bülbül. M. (2017). Peyvrêzî di Frazên Navdêrî de (Devoka Mêrdînê). *The Journal of Mesopotamian Studies*, Cilt:2/1, 89-177.
- Corbett, G. (1991). *Gender*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ekici. D. (2007). *Kurmanji Kurdish Reader*. Hyattsville, USA: Dunwoody Press.
- Ghomeshi, G. (1997). Non-projecting Nouns and the Izafe Construction in Persian. *Natural Language and Linguistic Theory içinde* (729-788).
- Haig, G. (2000). The Gender System in the Kurdish Language: Structural and Sociolinguistic Aspects. Li ser *Kurdish Gender Studies* li Katzow û ji muswedda di navbera dîroka 23-25.09.2000 de hatî kirin. Em makale bi Almanî bi vî awayî derketîye; Haig, G. (2004). Das Genussystem in der kurdischen Sprache: strukturelle und soziolinguistische Aspekte. Hajo, S. Borck, C., Savelsberg, E. & D. Şukriye (Ed.). Di nav *Gender in Kurdistan und der Diaspora* (33-58). Münster: Lit.
- Haig, G. (2007). The Emergence of the Tense Ezafe in Bahdînî Kurdish. *Second International Conference on Iranian Linguistic (2019. Ağustos 17)*. University of Hamburg.
- Haig, G. (2008). Alignment Change in Iranian Languages. A Construction Grammar Approach. *Empirical Approaches to Language Typology ; 37*. Berlin: Mouton
- Haig, G. (2011). Linker, Relativizer, Nominalizer, Tense-Particle. Yap, F. H. Grunow-Hårsta, K. & J. Wrona (Ed.), *Nominalization in Asian Languages: Diachronic and Typological Perspectives. Volume 1: Sino-Tibetan and Iranian Languages İçinde* (363-390), Amsterdam: John Benjamins.
- Haig, G. & Öpengin, E. (2014a). Gender in Kurdish: Structural and Socio-cultural Dimentions. Hellinger, M. & H. Motschenbacher (Ed.). *Din av Gender Across Languages Sayı. IV*, (247-276). John Benjamins.
- Haig, G. & Öpengin, E. (2014b). Regional Variation in Kurmanji: A Preliminary Classification of Dialects. *The Journal of Kurdish Studies S. 2, No. 2*, (143-176).

- Haig, G. & Öpengin, E. (2015). Kurmanji Kurdish in Turkey: Structure, Varieties, and Status. B. Christiane (Ed.). *Linguistic Minorities in Turkey and Turkic speaking minorities of the peripheries İçinde* (1-72). Wiesbaden: Harrassowitz. Erişim Tarihi: 01.02.2019, https://www.academia.edu/17650650/Kurmanji_in_Turkey_structure_varieties_and_statuses
- Komxebata Kurmancîyê. (2019). *Rêbera Rastnivîsînê*. Stenbol: Weqfa Mezopotamyayê.
- MacKenzie, D.N. (1954). Gender in Kurdish. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies* 16/3 içinde (528-541) . London: University of London.
- MacKenzie, D.N. (1954). Gender in Kurdish. Di nav *Bulletin of the School of Oriental and African Studies* 16/3 (528-541). London: University of London.
- Öpengin, E. (2011). *Rewşa Kurdî ya Sosyolenguîstîk li Tirkîyeyê*. İstanbul: Avesta Yayınları.
- Sahin, R. (2018). *Extended Ezafe Particles in Tor Kurdish*. Master's Thesis in Iranian Languages. Sweden: Uppsala Universitet.
- Samur, A. (2012). *Kurdîya Kurmancî*. İstanbul: Nûbihar.
- Strunk, J. (2003). The Structure of Kurdish Noun Phrase. Erişim Tarihi: 02.02.2019, https://www.researchgate.net/publication/251783008_The_structure_of_the_Kurdish_noun_phrase
- Tan, S. (2015). *Rêzimana Kurmancî*. (3.Baskı). İstanbul: Weşanên Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê.
- Taş, Ç. (2013). *Waneyên Rêziman û Rastnivîsa Kurmancî*. İstanbul: Weşanên Dîwanê.
- Yonat, M. "Notên Dersa Destpêka Morfolojîya Kurdî".
- Zinar, Z. (2009). *Di Çanda Kurdî de 37 Şaxên Zanistê*. Stockholm: Weşanên Pêncinarê.

PEVEK**Pêvek 1: Kurtenîşanên Gotarê**

1p.: Şexsê Yekem yê Pirjimar	daç.: Daçek	nav.: Navdêr
1y.: Şexsê Yekem yê Yekjimar	gih.: Gîhanek	pêş.DN: Pêşgira Dema Niha
2p.: Şexsê Duyem yê Pirjimar	îz.: Îzafê	Pêş.daç.: Pêşdaçek
2y.: Şexsê Duyem yê Yekjimar	îzf.berf.: Îzafeya Berfirehbûyî	pirhejm.: Pirjimar
3p.: Şexsê Sêyem yê Pirjimar	KDB: Koka Dema Borî	partîkel.DB: Partîkela Dema Bê
3y.: Şexsê Sêyem yê Yekjimar	KDN: Koka Dema Niha	reng.: Rengdêr
îz.anaf.: Îzafeya Anaforîk	NE: Navdêra Eslî	rast.: Rasterast
bej.nîş.: Bêjeya Nîşander	Nedîy.: Paşgira Nedîyarîyê	tew.: Tewandî
cîn.: Cînavk	nîş.: Nîşander	yekhejm.: Yekjimar

Pêvek 2: Amûra Pîvanê ya Avaniya Îzafeyê**1. Partîkela Îzafeyê ya Dîyar**

Însan, Egreba, Mê	Ez bûka xwe ya nû dibînim	Ben yeni gelinimi görüyorum.
Jîndarê Neînsan, Mê	Tu miha min didoşî	Sen benim koyunumu sağlıyorsun.
Însan, Egreba, Nêr	Ew zavayê apê te dibîne	O senin amcanın damadını görüyor.
Jîndarê Neînsan, Nêr	Em beranê wî dikirin	Biz onun koçunu satın alıyoruz.
Nejîndar, Nêr	Hun çîyayê bilind dibînin?	Siz yüksek dağı görüyor musunuz?
Nejîndar, Mê	Ew dara me ya di baxçê de dişkênin	Onlar bizim bahçedeki ağacı kırıyorlar.
Însan, Mê, Qerzkirî	Mêrikê kal hemşîreya pordirêj a bejindirêj tîne.	Yaşlı adam uzun saçlı uzun boylu hemşireyi getiriyor.
Însan, Nêr, Qerzkirî	Gundîyên Mûşê cendirmeyê birçî tîr dikin	Muş'un köylüleri aç jandarmayı doyuruyorlar.
Qerzkirî, Îcadbûyî	Jinik telefona xirabe dikire	Kadın bozuk telefonu satın alıyor.
Qerzkirî yê di Kurdî de Maneya wê heyî.	Mêrik ayaqabîyê teze yê biha dikire	Adam yeni pahalı ayakkabıyı satın alıyor
Pirjimar, Jimarbar	Jinika rind berxên me yên qerqas maç dike	Guzel kadın bizim beyaz kuzularımızı öpüyor
Pirjimar, Nejimarbar	Qehwecî çayên reş yên qaçax tijî dike	Kahveci demli kaçak çayları dolduruyor
Pirjimar+Pirjimar	Şivanê ciwan çêlek û conegeyên wê diçêrîne.	Genç çoban onun inek ve boğalarını otlatıyor
Cotzayend	Ew hevalê/a we dibîne	O sizin arkadaşınızı görüyor
Îzafeya Anaforîk	Ez yê nexweş dibînim	Hasta olanı görüyorum

2. Partîkela Îzafeyê ya Nedîyar

Însan, Egreba, Mê	Ez bûkeke xwe ya rind dibînim	Ben güzel bir gelinimi görüyorum.
Jîndarê Neînsan, Mê	Tu miheke min didoşî	Sen benim bir koyunumu sağlıyorsun.
Însan, Egreba, Nêr	Ew zavayekî apê te dibîne	O senin amcanın bir damadını görüyor.
Jîndarê Neînsan, Nêr	Em beranekî wî dikirin	Biz onun bir koçunu satın alıyoruz.
Nejîndar, Nêr	Hun çîyayekî bilind dibînin?	Siz yüksek bir dağ görüyor musunuz?
Nejîndar, Mê	Ew dareke me dişkênin	Onlar bizim bir ağacımızı kırıyorlar.
Însan, Mê, Qerzkirî	Mêrikê kal hemşîreyeke pordirêj a bejindirêj tîne.	Yaşlı adam uzun saçlı, uzun boylu bir hemşire getiriyor.
Însan, Nêr, Qerzkirî	Gundîyên Mûşê cendirmeyekî birçî têr dikin	Muş'un köylüleri aç bir jandarmayı doyuruyorlar.
Qerzkirî, Îcadbûyî	Jinik telefoneke xirabe dikire	Kadın bozuk bir telefon satın alıyor.
Qerzkirî yê di Kurdî de Maneya wê heyî.	Mêrik ayaqabîyekî xweşik dikire	Adam güzel bir ayakkabı satın alıyor
Pirjimar, Jimarbar	Jinika rind hin berxên me yên qerqaş maç dike	Guzel kadın bizim bazı beyaz kuzularımızı öpüyor
Pirjimar, Nejimarbar	Mêrik ê hin deynên xwe bide	Adam borçlarının bir kısmını verecek
Pirjimar+Pirjimar	Şivanê ciwan hin çêlek û conegeyên wê diçêrine.	Genç çoban onun bazı inek ve boğalarını otlatıyor.
Cotzayend	Ew hevalekî/e we yê ji dibistanê dibîne	O sizin okuldan bir arkadaşınızı görüyor
Cotzayend	Ez nexweşekî/ê ji Mûşê dibînim	Ben Muşlu bir hasta görüyorum

3. Nîşander

Însan, Egreba, Mê	Ez wê bûka xwe ya nû hez dikim	Ben şu yeni gelinimi seviyorum.
Jîndarê Neînsan, Mê	Tu vê miha min didoşî	Sen benim bu koyunumu sağlıyorsun.
Însan, Egreba, Nêr	Ez wî zavayê birayê Mistefa dibînim	Ben Mustafa'nın kardeşinin o damadını görüyorum.
Jîndarê Neînsan, Nêr	Em wî beranê wî dikirin	Biz onun o koçunu satın alıyoruz.
Nejîndar, Nêr	Hun vî çîyayê bilind dibînin?	Siz bu yüksek dağı görüyor musunuz?
Nejîndar, Mê	Ew wê dara me dişkênin	Onlar bizim o ağacı kırıyorlar.
Însan, Mê, Qerzkirî	Mêrikê kal wê hemşîreya pordirêj a bejindirêj tîne.	Yaşlı adam o uzun saçlı, uzun boylu hemşireyi getiriyor.

Însan, Nêr, Qerzkirî	Gundîyên Mûşê wê cendirmeyê birçî têr dîkin	Muş'un köylüleri o aç jandarmayı doyuruyorlar.
Qerzkirî, Îcadbûyî	Jinik wê telefona xirabe dikire	Kadın o bozuk telefonu satın alıyor.
Qerzkirî yê yê di Kurdî de Maneya wê heyî.	Mêrik vî yaxê motorê dixê erebê	Adam arabaya bu motor yağını koyuyor
Pirjimar, Jimarbar	Jinika rind wan berxên me yên qerqaş maç dike	Guzel kadın bizim o beyaz kuzularımızı öpüyor
Pirjimar, Nejimarbar	Mêrik ê wan deynên xwe yên ji par mayî bide	Adam geçen yıldan kalan o borçlarını ödeyecek
Pirjimar+Pirjimar	Şivanê ciwan wan çêlek û conegeyên xurt diçêrîne.	Genç çoban o tavlı inek ve boğalarını otlatıyor
Cotzayend	Ew wî/ê hevalê/a we yê/a ji dervayê welêt dibîne	O sizin o yurtdışından olan arkadaşınızı görüyor
Cotzayend	Ez ewê/î nexweşê/a bêdurum dibînim	Ben o durumsuz hasta olanı görüyorum